

УДК 595.768.12

**РІЗНОМАНІТНІСТЬ ЛИСТОЇДІВ (*COLEOPTERA*,
CHRYSOMELIDAE) В БІОГЕОЦЕНОЗАХ РІВНЕНЬКОГО
РАЙОНУ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Гусаковська Т.М., Редько К.В.

Рівненський державний гуманітарний університет
E-mail: ambistoma@ukr.net

Переважає більшість жуків-листоїдів фауни України зв'язана трофічними ланцюгами з рослинами родини вербових, айстрових, березових, розових, гречкових, бобових, капустяних, губоцвітих та лободових, які й домінують в біоценозах України. Значна частина видів живиться на рослинах з високим вмістом біологічно активних речовин, які є мало доступними, або навіть непридатними, для вживання їх в їжу іншими організмами. Проте, не дивлячись на високу специфічність у виборі кормових рослин, за відсутності основних кормових рослин жуки-листоїди, здатні переходити на інші близькоспоріднені або й навіть на генетично віддалені рослини. Таке систематичне живлення на них, нерідко супроводжуються утворенням серед комах нових біологічних форм. Подібні процеси виявлені у форм, що живуть на спільній території (вербова та березова форми листоїда *Lochmaca capreal* L., вербова та вільхова форми листоїда *Pyrrhalta lineola* F.), або у географічно віддалених форм в межах загального ареалу виду (глечикова та смородинна форми листоїда *Galerucella nymphaeal* L., черемхова й горобинна форми листоїда *Gonioctena pallida* L.). Вибірковість жуків-листоїдів по відношенню до кормових рослин, визначається перш за все, їх місцем зростання та часом вегетації, будовою, біохімічним складом та поживною цінністю [1].

Дослідження різноманітності хризомелід ми проводили протягом 2016-17рр. в Корнинському лісництві, фітоценозах трав'янистих рослин та в агроценозах присадибних ділянок Рівненського району. Для обліку видів ми застосовували загальноприйняті методики по К.К.Фасулаті [2].

Результати досліджень піддавались аналізу, визначенню видової приналежності, виявлення закономірностей розподілу

Біорізноманіття та його збереження

хризомелід на досліджуваній території, отримання порівнювальних величин та їх математичної обробки.

В лісовому біоценозі нами було виявлено 9 видів хризомелід: *Labidostomis pallidipennis* Geb., *L. pallidipennis* Geb., *Cryptocephalus bipunctatus* Z., *Cr. coryli* L., *Clytra quadripunctata* L., *Lochmaea capreae* L., *Melasoma aeneum* L., *M. populi* L., *Luperus viridipennis* Germ.. Дані види є приуроченими до певної кормової бази, тому щільність і зустрічність буде прямопропорційно залежати від щільності деревних порід, на яких вони харчуються.

Домінантними видами в мішаному лісі є листоїд вільховий *Melasoma aeneum* L. (15,3%), *Clytra quadripunctata* L. (15,3%), *Lochmaea capreae* L. (11,5%), *Luperus viridipennis* Germ. (11,5%), *Cryptocephalus coryli* L. (11,5%). Ці види відносяться до поліфагів, тому і чисельно представлені в біоті більше. Щільність хризомелід досить невисока і коливається в межах 2,2-8,9 на 1 га. Це пояснюється тим, що на їх чисельність і розподіл в біоті впливають інші листогризучі комахи, які відносяться до лускокрилих, твердокрилих, напівтвердокрилих і мають подібну харчову спеціалізацію, або є монофагами деревних і чагарникових насаджень.

Зустрічність листоїдів залежить від віку насаджень, види, у яких варіюють дані показники в межах 1-2,2, живуть розсіяно і скупчення їх спостерігається лише в період активізації вегетаційного процесу трофічної рослини. Види, у яких ступінь зустрічності вища, мають більш широкий спектр харчової бази і спостерігаються в заростях рослин, на яких харчуються.

Біднішими на видовий склад є фітоценози трав'янистих рослин, так як тут листоїди піддаються значному тиску з боку інших видів. Вони приурочені переважно до однієї родини або навіть роду (*Castrophysa viridula* Deg, *Chrysolina herbacea* Duft). Тут ми зустрічаємо лише один вид-поліфаг *Clytra quadripunctata* L.. Всі інші види можна віднести до олігофагів. На відміну від лісового біотопу, тут зустрічаються більше спеціалізованих видів, так як в процесі еволюції, їм необхідно було адаптуватись і вижити в міжвидовій боротьбі за існування. Тому показники популяцій тут різко відрізняються.

Щільність листоїда м'ятного *Chrysolina herbacea* Duft. досить низька, бо він приурочений до одного роду, тобто є

Біорізноманіття та його збереження

олігофагом і спеціалізованим до структури і алкалоїдів листка рослини. Це стосується і *Cassida nobilis* L. та *Phyllotreta nemorum* L., хоча показники популяцій у них вищі, бо дані рослини є типовими для фітоценозу, а види м'яти більше ростуть на узліссі, при дорогах, канавах і т.д., де вологість помірна і стабільна.

Проводячи облік агроценозу та їх біотичних ділянок, можна впевнено сказати, що хризомеліди тут адаптувались, в більшості, до хрестоцвітих культур, крім колорадського жука, який приурочений до живлення на пасльонових. Хоча в період розвитку пасльонових культур, перші види колорадського жука можна побачити і на диких пасльонових (дурмані), де він живиться після виходу з діапаузи. Коливання чисельності листоїдів в агроценозах необхідно досліджувати більш ретельніше, так як на них впливають не тільки конкуруючі види, а й хімічні заходи захисту від шкідників.

Отже, видова різноманітність хризомелід залежать, в першу чергу, від трофічної бази біотопу, і в меншій мірі від мікрокліматичних умов та конкуруючих видів.

Література

1. *Вредители сельскохозйственных культур и лесных насаждений*: в 3-х томах./Под общ. ред. В. П. Васильева. – 2 – е изд., испр. и доп. Т.2 – Киев.: Урожай, 1974. – 405 с.
2. *Фасулати К.К.* Полевое изучение наземных беспозвоночных. / К.К.Фасулати. – Москва : Высшая школа, 1971. – 424 с.

УДК 599.742.4-15(477.84)

ПОШИРЕННЯ БОРСУКА (*MELES MELES* L.) У ПРИРОДНОМУ ЗАПОВІДНИКУ "МЕДОБОРИ"

Добривода І. П.

Природний заповідник "Медобори"

E-mail: medobory@gus.tr.ukr.tel.net

Борсук (*Meles meles* L.) з родини тхоревих (*Mustelidae*) — тварина довжиною близько 1 м і вагою 6–10 кг. Поширений по всій Європі, частково у Північній Азії. Населяє різні географічні зони, крім тундри. Найчисельнішим є у середній лісовій смузі, в